

STUDENTKA: Klidně teď.

UČITEL: Takže nemáš radost z toho, jak sis v tomto pololetí vedla. Dobrý úspěch je pro tebe důležitý a zdá se, že tě rozčiluje všechna ta pozornost, která se upírá na tvoje známky. Co myslíš, mohla bys to nějak změnit? [Reflexe, afirmace, otevřená otázka s cílem podpořit řeč změny]

STUDENTKA: Asi se musím postarat o to, abych nezaostávala v matice. [Řeč změny]

UČITEL: Zmínila jsi se o tom několikrát. Je to pro tebe důležité. [Reflexe]

STUDENTKA: Možná bych mohla jednou nebo dvakrát zůstat po vyučování

[Řeč změny]

OTEC: Jednou nebo dvakrát nic nezmění. Budeš potřebovat mnohem více pomoci.

UČITEL: Je tady otázka, jak velkou pomoc budeš potřebovat. Mohl bych ti k tomu něco říct? [Žádá o dovolení] *(Rachel i její otec přikývají.)* Vím jistě, že tvůj učitel matematiky se s tebou příští týden rád několikrát sejde a probere s tebou učivo, které ti dělá problémy. Možná že po dvou doučovacích schůzkách budeš mít lepší představu, jestli potřebuješ větší pomoc. Co si o tom myslíš? [Poskytuje informaci a chce slyšet odezvu.]

Komentář

Rozhovory se studenty a rodiči jsou náročné, pokud mezi nimi panuje napětí. Učitel v tomto rozhovoru v krátkém čase vyjádřil obavy otce i dcery a zahájil diskusi o důvěrné motivaci mít ve škole dobrý prospěch. Nepodlehli pokušení nabídnout jí několik řešení. Vypytával se na její nápady a aktivně ji zapojil do debaty.

Studenti různého věku

Rodiče mladších studentů si na své potomky někdy v dobrém úmyslu došlápnou nebo na sebe převzomou odpovědnost za jejich prospěch. Je užitečné zjistit, jak rodiče hledají rovnováhu mezi uvedenými krajnostmi, a současně jim s jejich svolením poskytnout zpětnou vazbu o tom, co lze od dítěte s ohledem na jeho vývoje stupeň očekávat. Rodiče starších studentů někdy tápou, pokud se týká očekávání kladených na jejich děti. Využít strategie „zjistit-poskytnout-zjistit“ pomůže udržet vztah, při němž rodiče a pedagog spolupracují.

Scénář 12.3 Rozčilený rodič: „Tato situace mě velmi rozrušila“

Do ředitelovy pracovní příchází velmi rozčilený rodič. Na věku dítěte nezáleží. Rozhovor může zhatit špatně načasovaná nebo nevhodně formulovaná reakce, nebo se dialog může ubírat žádoícím směrem a ředitel a rodič dokážou najít řešení. To, co není řečeno, je stejně důležité jako to, co ředitel vysloví.

Co scénář názorně ukazuje

Pomocí klíčové dovednosti, reflexe, zmírnit napětí: Reflexe může dokonce změnit směr hovoru. Reflexe dává jasně najevo, že rozčilení je opodstatněná reakce. Nejméně důležité je, aby rodič měl jistotu, že mu učitel naslouchá.

Na co se soustředit

Ředitelé vědí, že je-li rodič rozčilený, znamená to, že chce situaci vyřešit v zájmu dítěte, a to je třeba podpořit. Otevřenost vůči změně je obousměrná cesta a pro školu je užitečné zjistit, co rodiče rozčiluje. Není jednoduché proměnit silnou emoci ve smysluplnou činnost.

Je-li rodič rozčilený, znamená to, že mu na dítěti záleží, a to je třeba podpořit.

Čemu se vyhnout

Poslání nesouladu: Nestupňujte rodičovskou emotivní reakci tím, že se budete přít nebo obhajovat to, co ji vyvolalo. Prohloubilo by to vzájemnou neshodu a snížilo pravděpodobnost, že najdete společnou řeč a dospějete k porozumění. Rozhodně se vyhněte tomu, abyste rodiče poučovali o výchově dětí. Koledovali byste si o problémy!

V praxi: Ano, nebo ne?

V následujících odstavcích uvádíme výroky rodiče A a čtyři možné odpovědi učitele nebo ředitele. Které odpovědi jsou v souladu se zásadami motiváčního rozhovoru (ano)? Které neodpovídají zásadám motiváčního rozhovoru

(ne)? Uvažujte o tom, že každá odpověď změří směr hovoru. Rodič často reaguje na několik posledních slov, která vyřknete. Vyberte jednu z odpovědí a srovnajte s naším vysvětlením na konci kapitoly. Následují výroky rodičů B a C spolu se souborem odpovědí, z nichž budete vybírat.

Rodič A

„Nemůžu si dovolit vzít si volno z práce a přijet, abych řešil, že se kluci vozi po Kylově. Takže Kyle se s nimi popere.“

Odpovědi

1. „Je to rozčilující situace, hlavně proto, že si musíte vzít volno v práci, a to vám určitě dělá potíže.“
2. „Je to pro vás nepřijemné, když musíte přijet, protože kluci si na Kylea zasedli.“
3. „Jako rodič jste za Kylea nepochybně odpovědný a jsem si jistý, že to chápete. Vím, že je to nepřijemné, když musíte přijet, ale rvačka ve škole je zásadní porušení školního řádu, bez ohledu na její důvod.“
4. „Přál byste si, abyste nemusel řešit tuto nepřijemnost a aby se podobné situace urovnaly, aniž by se strhla rvačka.“

Rodič B

„Rozčiluje mě, když přijdu domů a najdu tam vystresované dítě, protože tato škola dovoluje žákům, aby vyvěšovali na web hanlivé věci o jiných dětech. To musí přestat!“

Odpovědi

1. „Chápu vás, ale bohužel nemáme neustálou kontrolu nad tím, co děti dělají. Nemůžeme je sledovat po celou dobu, to jistě uznáte.“
2. „Zneklidňuje vás, když vidíte, že vaše dítě je tak rozrušené kvůli tomu, co dělají jiní studenti. Je opravdu důležité přijít na to, jak se vypořádat se studenty, kteří na internetu uveřejňují kruté věci o spolužácích.“
3. „Jste odhodlaný něco s tím udělat a upozornit nás na tento problém.“
4. „Kdyby rodiče chodili na třídní schůzky, mohli bychom to vyřešit. Studenti si obvykle urážlivé zprávy vzájemně oplácejí a obviňování k ničemu nevede.“

Rodič C

„Učitelka tělocviku mou dceru nesnáší. Nemohu uvěřit tomu, že dcera dostala nedostatečnou jen proto, že odmítá nosit cvičební úbor. Jiné děti to také dělají, a prošly.“

Odpovědi

1. „Zdá se vám nespravedlivé, že vaše dcera dostala nedostatečnou, když máte dojem, že jiné děti se chovají stejně a dostaly lepší známku.“
2. „Někteří studenti se stydí za své tělo a nechcejí nosit cvičební úbor, a to je patrně důvod, proč její vaše dcera odmítá. Přesto to vyžadujeme od všech studentů. Mluvila jste s ní o tom, co má dělat, aby mohla dostat lepší hodnocení?“
3. „Záleží vám na tom, aby vaše dcera měla dobrý prospěch, a je nepřijemné, že má z tělocviku nedostatečnou. Můžeme se pokusit zjistit, jestli jsou všichni studenti hodnoceni stejně. Kromě toho, našlo by se něco, co by vaši dceři pomohlo, aby splnila předepsané požadavky?“
4. „Chápu, že se stydí nosit cvičební úbor. Pravděpodobně má trochu nadváhu. Pokud ano, máme ve škole program, který studentům pomáhá dodržovat dietu a správně se stravovat. To by jí určitě pomohlo.“

Nevrtdíme, že v každé ošemetné situaci existuje správná odpověď, která je v souladu s principy motivačního rozhovoru. Vývoj rozhovoru o změně však může záviset na okamžiku, kdy svými slovy situaci zlepšíte, nebo zhoršíte. Reflexe je bezpečným způsobem, jak rozvíjet rozhovor. Reflexe v motivačním rozhovoru má dvojitý cíl: dát partnerovi najevo, že ho chápeme, a namířit rozhovor užitečným směrem.

Poznámky k odpovědím

Odpovědi pro rodiče A

1. Ano: Reflexe. Rodič cítí uznání a patrně začne mluvit o tom, že pro něj není jednoduché odejít z práce.
2. Ano: Reflexe. Rodič cítí uznání a patrně začne mluvit o tom, že spolužáci si na Kylea zasedli.

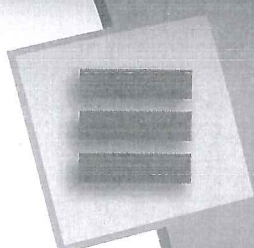
3. Ne: Je to možná pravda, ale rodič bude mít pocit, že ho učitel nevyšlechl, nesoulad se jen prohloubí a učitel patrně dostane odpověď: „Ano, ale...“ a bude následovat protiarargument.
4. Ano: Reflexe. Rodič cítí uznání a patrně začne mluvit o tom, jak předcházet rvačkám.

Odpovědi pro rodiče B

1. Ne: Po počátečním pokusu pochopit rodičovo stanovisko následuje protiarargument, který není v souladu s principy motivačního rozhovoru. Rodič bude pravděpodobně rozladěný.
2. Ano: Reflexe. Rodič bude mít pocit, že ho učitel vyslechl, a pravděpodobně ocení rychlé a účinné zaměření na to, jak problém vyřešit.
3. Ano: Reflexe a afirmace. Rodič cítí, že ho učitel chápe.
4. Ne: Protiarargument obsahující skrytou kritiku. Patrně vyvolá další spor.

Odpovědi pro rodiče C

1. Ano: Reflexe. Vysvětluje to, co řekla matka, a pravděpodobně vyvolá odpověď typu: „Ano, přesně tak.“
2. Ne: Učitel se snaží vysvětlit příčinu a bez svolení sděluje informace. Potom klade uzavřenou otázku, která má konfrontační charakter.
3. Ano: Afirmace, po níž následuje výrok v souladu s principy motivačního rozhovoru reagující na nařčení a otevřená otázka zjišťující možná řešení.
4. Ne: Kritická a arogantní odpověď předpokládající, že důvodem je studentčina nadváha; vyhýbavý postoj vůči matčinu znepokojení; nevhodný a předčasný hovor o možné nápravě.

Cílené uplatnění

Ve třetí části se blíže podíváme na uplatnění motivačního rozhovoru v situacích, které jsou důležité a náročné pro studenty i učitele. Budeme se zabývat šikanou a prací s ohroženými studenty. Později se patrně objeví i jiné způsoby využití motivačních rozhovorů, například při práci se studenty s mentálními postiženími. Motivační rozhovor totiž umožňuje využít studentovy přednosti a znalosti a najít řešení, které mu bude vyhovovat. Prohlájející výzkumy a rozpracované programy naznačují slibné výsledky (Naar-King a Suarez, 2011).

Je lákavé domnívat se, že uvedené problémy se týkají jen studentů. Pravda je ale taková, že se projevují v širším kontextu vztahů budovaných ve školním prostředí. Čím více usílí jim budeme pravidelně věnovat, tím menší bude pravděpodobnost, že problém jako šikana se bude rozrůstat.